

**WYROK\***

z dnia 24 kwietnia 2001 r.

**Sygn. U. 9/00****Trybunał Konstytucyjny w składzie:**

Teresa Dębowska-Romanowska – przewodnicząca

Zdzisław Czeszejko-Sochacki – sprawozdawca

Jerzy Stępień

Joanna Szymczak – protokolant

po rozpoznaniu 24 kwietnia 2001 r. na rozprawie sprawy z wniosku Związku Zawodowego Rolnictwa “Samoobrona” z udziałem umocowanych przedstawicieli uczestników postępowania: wnioskodawcy, Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Prokuratora Generalnego o stwierdzenie zgodności:

§ 1 ust. 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 24 kwietnia 1997 r. w sprawie sposobu wykazania przez uprawnionych rolników i rybaków okoliczności umożliwiających im nabycie akcji spółek Skarbu Państwa oraz szczegółowego trybu nabywania przez nich akcji (Dz.U. Nr 44, poz. 280) z art. 32 ust. 2 Konstytucji RP

o r z e k a :

**Paragraf 1 ust. 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 24 kwietnia 1997 r. w sprawie sposobu wykazania przez uprawnionych rolników i rybaków okoliczności umożliwiających im nabycie akcji spółek Skarbu Państwa oraz szczegółowego trybu nabywania przez nich akcji (Dz.U. Nr 44, poz. 280) jest zgodny z art. 32 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.**

**Uzasadnienie:****I**

1. Związek Zawodowy Rolnictwa “Samoobrona” wystąpił z wnioskiem o zbadanie, czy § 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 24 kwietnia 1997 r. w sprawie sposobu wykazania przez uprawnionych rolników i rybaków okoliczności umożliwiających im nabycie akcji spółek Skarbu Państwa oraz szczegółowego trybu nabywania przez nich akcji (Dz.U. Nr 44, poz. 280) określającego 5 letni okres dla prowadzenia gospodarstwa rolnego uprawniającego do nieodpłatnego

---

\* Tekst sentencji opublikowano w Dz.U. Nr 38, poz. 458.

nabycia akcji spółki Skarbu Państwa, wydanego w oparciu o art. 37 ust. 5 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 118, poz. 561 ze zm.) jest zgodny z § 1 Uchwały Nr 189 Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1990 r. w sprawie określenia rodzajów przedsiębiorstw państwowych, których akcje mogą nabywać producenci rolni na warunkach preferencyjnych (MP Nr 46, poz. 352) wydanej na podstawie art. 24 ust. 8 ustawy z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 51, poz. 298) określającego uprawnienia producentów rolnych do nabywania akcji na warunkach preferencyjnych przewidzianych w art. 24 ust. 1-6 ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, stanowi naruszenie art. 32 ust. 2 Konstytucji w stosunku do producentów rolnych prowadzących uprawy tytoniu.

W uzasadnieniu wniosku pełnomocnik wnioskodawcy podniósł, iż ustalenie 5-letniego okresu dla jednej grupy społecznej w postaci producentów rolnych, przy zachowaniu okresów 10-letnich dla pozostałych uprawnionych do zakupu akcji Skarbu Państwa prywatyzowanych przedsiębiorstw, przewidzianych w art. 2 pkt 5 lit.c ustawy z 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz w rozporządzeniu Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalenia liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników (Dz.U. Nr 33, poz. 200) – stanowi o rażącym naruszeniu zasady równości wobec prawa. W Uchwale Nr 189 Rady Ministrów z 30 listopada 1990 r. w § 1 ustalono, że producenci rolni mogą nabywać akcje na warunkach preferencyjnych przewidzianych w art. 24 ust. 1-6 ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, tj. takich samych jak pracownicy przedsiębiorstw. Umożliwiono nabycie akcji na warunkach pracowniczych producentom upraw tytoniowych. W powołanych przepisach nie uwzględniono różnic pomiędzy stosunkami umownymi poszczególnych grup pracowniczych łączących ich ze spółką, a stosunkami umownymi producentów rolnych łączących ich ze spółką. Nie uwzględniono różnic stosunków umownych, powstałych na tle odmiennych unormowań prawnych, co stanowi o naruszeniu art. 32 Konstytucji. Ustawodawca nie uwzględnił specyfiki upraw tytoniu, która wymaga co najmniej 2-3 letniego okresu dostosowawczego, zmian agrarno-technologicznych zarówno w przypadku rozpoczęcia produkcji tytoniu, jak i przestawienia produkcji z tytoniu na inne uprawy. Tak więc brak jest uzasadnienia, by analogicznie traktować grupy pracowników spółki z producentami tytoniu.

W wykonaniu zarządzenia sędziego Trybunału Konstytucyjnego, pismem z 9 października 2000 r., pełnomocnik ZZR „Samoobrona” wyjaśnił, iż kwestionuje treść § 1 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 24 kwietnia 1997 r. w sprawie sposobu wykazania przez uprawnionych rolników i rybaków okoliczności umożliwiających im nabycie akcji spółek Skarbu Państwa oraz szczegółowego trybu nabywania przez nich akcji (Dz.U. Nr 44, poz. 280) ograniczającego uprawnienia do nabycia akcji Skarbu Państwa jedynie w wypadku udokumentowania prowadzenia gospodarstwa rolnego lub rybackiego przez okres 5-lat przed wykreśleniem przedsiębiorstwa z rejestru przedsiębiorstw państwowych.

2. Do wniosku Związku Zawodowego Rolnictwa „Samoobrona” ustosunkował się Prokurator Generalny, który w piśmie z 1 grudnia 2000 r. stwierdził przede wszystkim, iż postępowanie w sprawie podlega umorzeniu na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z uwagi na niedopuszczalność wydania orzeczenia.

W ocenie Prokuratora Generalnego wątpliwość budzi istnienie legitymacji do wystąpienia z wnioskiem przez Związek Zawodowy Rolnictwa „Samoobrona”. Aby można uznać, że wniosek spełnia wymogi formalne, winien on zawierać uchwałę Rady

Krajowej o skierowanie sprawy do Trybunału Konstytucyjnego określającą zarówno kwestionowane normy prawne, jak i wzorzec kontroli konstytucyjności. We wniosku z 5 października 2000 r., wskazany został, jako wnioskodawca, Związek Zawodowy Rolnictwa "Samoobrona", nie zaś legitymowany do takiego działania ogólnokrajowy organ tego Związku, czyli Rada Krajowa.

Oceniając wniosek merytorycznie, Prokurator Generalny stwierdził, iż jest on niezasadny. Zakwestionowane rozporządzenie wydane zostało na podstawie upoważnienia zawartego w art. 37 ust. 5 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 118, poz. 561 ze zm.). Treścią upoważnienia dla Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej jest określenie sposobu wykazania przez uprawnionych rolników i rybaków okoliczności, o których mowa w art. 2 pkt 6 tej ustawy oraz szczegółowego trybu nabywania przez nich akcji. Przepis art. 2 pkt 6 ustawy stanowi, że ilekroć w ustawie jest mowa o rolnikach lub rybakach – rozumie się przez to osoby fizyczne prowadzące gospodarstwo rolne lub rybackie, z którego w okresie pięciu lat przed wykreśleniem przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych dostarczono bezpośrednio lub pośrednio do tego przedsiębiorstwa surowce o wartości 100 q żyta według cen przyjmowanych do obliczania podatku rolnego w ostatnim roku przed wykreśleniem przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw.

Uprawnienie rolników i rybaków do nieodpłatnego nabycia akcji spółek Skarbu Państwa (art. 37 ust. 1 tej ustawy) uwarunkowane jest łącznym spełnieniem wyżej wymienionych przesłanek, z których każda określona została w art. 2 pkt 6 ustawy.

Przepisy § 1 ust. 2 rozporządzenia stanowią, że spełnienie tych ustawowych przesłanek należy wykazać: 1) zaświadczeniem z urzędu gminy o prowadzeniu gospodarstwa rolnego lub rybackiego; 2) dokumentami lub oświadczeniem o dostarczaniu do przedsiębiorstwa państwowego przekształconego w spółkę surowców pochodzących z tego gospodarstwa w okresie 5 lat przed wykreśleniem przedsiębiorstwa z rejestru przedsiębiorstw państwowych; 3) dokumentami lub oświadczeniem, że wartość tych surowców stanowiła co najmniej 100 q żyta według cen przyjmowanych do obliczenia podatku rolnego w ostatnim roku przed wykreśleniem przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych.

Zdaniem Prokuratora Generalnego, wbrew twierdzeniom wnioskodawcy, zakwestionowane przepisy rozporządzenia określają wyłącznie sposoby wykonywania przez uprawnionych rolników i rybaków okoliczności umożliwiających im nabycie akcji spółek Skarbu Państwa, nie kształtują natomiast materialnych przesłanek ich nabycia. W treści przepisów § 1 ust. 2 pkt 2 i 3 zawarte jest jedynie powtórzenie ustawowego określenia tych przesłanek, uzasadnione potrzebą czytelnego zredagowania tych przepisów. Takie przywołanie przepisów ustawowych w akcie wykonawczym nie jest stanowieniem prawa. W tej sytuacji zarzut naruszenia konstytucyjnej zasady równości skierowany został wobec niewłaściwych przepisów. Przedmiotem kontroli mógłby być art. 2 pkt 6 powołanej ustawy, określający warunki uprawniające do nabycia przez rolników i rybaków akcji spółek Skarbu Państwa. Zakwestionowane przepisy rozporządzenia adresowane są do rolników i rybaków uprawnionych na podstawie ustawy do nabycia akcji spółek Skarbu Państwa, a ich treść nie uzasadnia zarzutu sprzeczności z art. 32 ust. 2 Konstytucji. Sam fakt konieczności udowodnienia przesłanek nabycia uprawnień określonych ustawą nie może stanowić o naruszeniu konstytucyjnej zasady równości. Natomiast określone w § 1 ust. 2 rozporządzenia sposoby wykazania okoliczności umożliwiających nabycie akcji dotyczą w jednakowym stopniu wszystkich adresatów tego aktu prawnego, nie czyniąc między nimi żadnych różnicowań. Zauważyć przy tym należy, że nadanie jednakowej mocy dowodowej dokumentom i oświadczeniom świadczy

o woli maksymalnego ułatwienia rolnikom i rybakom skorzystania z uprawnień określonych ustawą.

3. Do wniosku Związku Zawodowego Rolnictwa „Samoobrona” ustosunkował się Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, który w piśmie z 29 listopada 2000 r. stwierdził, iż pojawiający się we wniosku zarzut, jakoby § 1 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej stanowił, że do nieodpłatnego nabycia akcji spółki Skarbu Państwa uprawnia pięcioletni okres prowadzenia gospodarstwa rolnego przed wykreśleniem przedsiębiorstwa z rejestru przedsiębiorstw państwowych, jest nieuzasadniony. Okoliczności umożliwiające rolnikom i rybakom nabycia akcji spółek Skarbu Państwa uregulowane są w ustawie o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych – art. 2 pkt 6 tej ustawy. Osobom, które w rozumieniu ustawy są rolnikami lub rybakami przysługuje, w świetle art. 37 ust. 1 tej ustawy, prawo do nieodpłatnego nabycia do 15% akcji spółki należącej do Skarbu Państwa, według stanu sprzed zbycia pierwszych akcji na zasadach ogólnych. Zaskarżone rozporządzenie nie reguluje okoliczności umożliwiających rolnikom i rybakom nabycia akcji, lecz jedynie sposób wykazania tych okoliczności.

Przepisy ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych regulują m.in. uprawnienia pracowników oraz rolników i rybaków w związku z prywatyzacją przedsiębiorstw państwowych. Ustawa reguluje okoliczności i warunki jakie muszą być przez te grupy osób spełnione, aby z tych uprawnień skorzystać. Uprawnienia te są inne dla pracowników i inne dla rolników i rybaków, gdyż zupełnie inny jest charakter ich powiązań z przedsiębiorstwami poddanymi prywatyzacji. W ramach tych grup pozostają one jednak niezróżnicowane. Wniosek o naruszeniu art. 32 pkt 2 Konstytucji jest, zdaniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, niezasadny.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi odniósł się w swoim stanowisku do przywołanej we wniosku Uchwały Nr 189 Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1990 r. w sprawie określenia rodzajów przedsiębiorstw państwowych, których akcje mogą nabywać producenci rolni na warunkach preferencyjnych (MP Nr 46, poz. 352). Uchwała ta wydana została na podstawie art. 24 ust. 8 ustawy z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 51, poz. 298 ze zm.). Jednak ustawa ta nie obowiązuje już, gdyż na podstawie art. 74 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 118, poz. 561 ze zm.) została uchylona. Uchyleniu uległa też wspomniana Uchwała Nr 189 Rady Ministrów.

4. Pismem z 18 grudnia 2000 r. pełnomocnik Związku Zawodowego Rolnictwa „Samoobrona” został wezwany do wyjaśnienia: czy i w jakim trybie powzięta została uchwała o wystąpieniu przez Związek do Trybunału Konstytucyjnego.

W piśmie z 5 stycznia 2001 r., pełnomocnik wnioskodawcy wyjaśnił, iż wystąpienie do Trybunału Konstytucyjnego zostało podjęte przez Radę Krajową Związku Zawodowego Rolnictwa „Samoobrona” 7 lipca 2000 r., stosownie do § 3 ust. 1 statutu Związku. Uchwała Rady Krajowej Związku zawodowego Rolnictwa „Samoobrona” nr 2/VII/00 7 lipca 2000 r. została załączona.

## II

Na rozprawie przedstawiciel wnioskodawcy i przedstawiciele uczestników postępowania: Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Prokuratora Generalnego podtrzymali stanowisko przedstawione na piśmie.

### III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Ustawa z 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (dalej: ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji), przyznała pracownikom prywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych prawo do nieodpłatnego nabycia do 15% akcji spółki należących do Skarbu Państwa według stanu sprzed zbycia pierwszych akcji na zasadach ogólnych (art. 36 ust. 1). Prawo takie przyznane zostało również rolnikom i rybakom (art. 37 ust. 1). W ustawie przez rolników lub rybaków rozumie się “osoby fizyczne prowadzące gospodarstwo rolne lub rybackie, z którego w okresie pięciu lat przed wykreśleniem przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych dostarczono bezpośrednio lub pośrednio do tego przedsiębiorstwa surowce o wartości co najmniej 100 q żyta według cen przyjmowanych do obliczania podatku rolnego w ostatnim roku przed wykreśleniem przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych” (art. 2 pkt 6). Przy czym każdemu rolnikowi i rybakowi przysługuje prawo nabycia akcji w równej liczbie nie więcej niż w dwóch spółkach (art. 37 ust. 3 i 4).

Uprawnieni pracownicy oraz rolnicy lub rybacy mogą skorzystać z prawa do nabycia akcji nieodpłatnie, o ile w ciągu sześciu miesięcy od dnia wpisania spółki do rejestru złożą pisemne oświadczenie o zamiarze nabycia akcji. Niezłożenie oświadczenia w powyższym terminie powoduje utratę prawa do nieodpłatnego nabycia akcji (art. 38 ust. 1).

Jednocześnie art. 37 ust. 5 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji upoważnił Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej do określenia, w drodze rozporządzenia, sposobu wykazania przez uprawnionych rolników i rybaków okoliczności, o których mowa w art. 2 pkt 6, oraz szczegółowego trybu nabywania przez nich akcji.

Zgodnie z § 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 24 kwietnia 1997 r. w sprawie sposobu wykazania przez uprawnionych rolników i rybaków okoliczności umożliwiających im nabycie akcji spółek Skarbu Państwa oraz szczegółowego trybu nabywania przez nich akcji, pisemne oświadczenie o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji spółki Skarbu Państwa uprawnieni rolnicy lub rybacy składają w siedzibie spółki lub przesyłają listem poleconym (ust. 1). Do pisemnego oświadczenia o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji rolnicy lub rybacy mają obowiązek dołączyć: 1) zaświadczenie z urzędu gminy o prowadzeniu gospodarstwa rolnego lub rybackiego; 2) dokumenty lub oświadczenie o dostarczeniu bezpośrednio lub pośrednio do przedsiębiorstwa państwowego przekształconego w spółkę surowców pochodzących z gospodarstwa rolnego lub rybackiego, o którym mowa w pkt. 1, w okresie 5 lat przed wykreśleniem tego przedsiębiorstwa z rejestru przedsiębiorstw państwowych; 3) dokumenty lub oświadczenie, że wartość surowców, o których mowa w pkt. 2, stanowiła co najmniej 100 q żyta według cen przyjmowanych do obliczania podatku rolnego w ostatnim roku przed wykreśleniem przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych (ust. 2). Na podstawie oświadczeń i dokumentów, o których mowa w § 1, oraz dokumentów będących w posiadaniu spółki spółka w terminie trzech miesięcy od dnia upływu terminu do składania pisemnych oświadczeń o zamiarze nabycia akcji sporządza listę uprawnionych rolników lub rybaków (§ 2).

Wnioskodawca kwestionuje konstytucyjność postanowień § 1 ust. 2 omawianego rozporządzenia, zarzucając im naruszenie art. 32 ust. 2 Konstytucji.

2. Trybunał Konstytucyjny zauważył również, że konkretne zarzuty pod adresem wskazanego przepisu § 1 ust. 2 rozporządzenia nie zawsze zostały sformułowane przez wnioskodawcę dostatecznie jasno, co powodowało konieczność ich tłumaczenia w kontekście całego wniosku. Przede wszystkim nie jest jasne do końca, czy wnioskodawca kwestionuje warunki na jakich przyznano rolnikom i rybakom prawo do nieodpłatnego nabywania akcji spółki należących do Skarbu Państwa, czy też zarzut skierowany jest przeciwko sposobowi, w jaki rolnicy i rybacy muszą dokumentować spełnienie przez nich warunków, o których mowa w art. 2 ust. 6 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji.

Rozróżnienie to jest istotne dla dalszych rozważań Trybunału Konstytucyjnego. Jeżeli bowiem przyjąć, że wnioskodawca kwestionuje warunki, od spełnienia których uzależniono prawo rolników i rybaków do nabywania akcji spółek Skarbu Państwa, to warunki te określone zostały w art. 2 pkt 6 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, natomiast kwestionowany § 1 ust. 2 rozporządzenia określa jedynie sposób wykazania przez uprawnionych rolników i rybaków okoliczności umożliwiających im nabywanie tego rodzaju akcji. Rację ma więc Prokurator Generalny, który twierdzi, że przepisy § 1 ust. 2 nie kształtują materialnych przesłanek nabycia akcji, takie przesłanki określa wspomniany już art. 2 pkt 6 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, i to wobec niego powinno skierować się zarzut naruszenia konstytucyjnej zasady równości. Tak rozumiany zarzut niezgodności z art. 32 ust. 2 Konstytucji nie może więc dotyczyć § 1 ust. 2 rozporządzenia.

Na marginesie należy dodać, że kwestionując warunki na jakich przyznano rolnikom i rybakom prawo do nabywania akcji wnioskodawca powinien był wykazać, że określone w ustawie okoliczności prowadzą do zróżnicowania w obrębie klasy podmiotów posiadających istotne cechy wspólne. Tymczasem nie ulega wątpliwości, że sytuacja pracowników prywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych oraz sytuacja rolników i rybaków dostarczających tym przedsiębiorstwom surowce na tyle istotnie się różnią, iż uzasadniają niejednakowe potraktowanie obu kategorii podmiotów. Przyznaje to zresztą sam wnioskodawca, wskazując w uzasadnieniu wniosku na różnice "pomiędzy stosunkami umownymi poszczególnych grup pracowniczych łączących ich ze spółką, a stosunkami umownymi producentów rolnych łączących ich ze spółką".

Natomiast jeżeli przyjąć, iż zarzut wnioskodawcy skierowany został przeciwko sposobowi, w jaki rolnicy i rybacy muszą dokumentować spełnienie przez nich warunków, o których mowa w art. 2 ust. 6 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, to rzeczywiście sposób ten określony został w kwestionowanym § 1 ust. 2 rozporządzenia.

3. W związku z tym Trybunał Konstytucyjny przypomniał, że zasada równości polega na tym, iż "wszystkie podmioty prawa (adresaci norm prawnych), charakteryzujące się daną cechą istotną (relewantną) w równym stopniu, mają być traktowane równo. A więc według jednakowej miary, bez zróżnicowań zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących" (*wyrok z 5 listopada 1997 r., sygn. K. 22/97, OTK ZU Nr 3-4/1997, s. 370*). Z konstytucyjnej zasady równości wynika więc dla ustawodawcy obowiązek równego traktowania obywateli i innych podmiotów. Zasada ta wiąże nie tylko, gdy ustawodawca ogranicza prawa lub obowiązki, ale także gdy przyznaje prawa lub nakłada obowiązki. W każdym przypadku podmioty należące niewątpliwie do tej samej kategorii muszą być traktowane równo, a podmioty należące do istotnie różnych kategorii mogą być traktowane różnie.

Ocena zgodności z zasadą równości wymaga więc ustalenia, czy możliwe jest wskazanie wspólnej istotnej cechy faktycznej lub prawnej uzasadniającej równe traktowanie podmiotów prawa (*orzeczenie z 28 listopada 1995 r., sygn. K. 17/95, OTK w 1995 r., cz. II, s. 182*). Ustalenie takie musi być dokonane w oparciu o cel i ogólną treść przepisów, w których zawarte są kontrolowane normy, często będzie więc miało relatywny

charakter. Nie oznacza też obowiązku ustawodawcy identycznego traktowania w prawie każdego z tych podmiotów i w każdej sytuacji (*orzeczenie z 18 marca 1997 r., sygn. K. 15/96, OTK ZU Nr 1/1997, s. 68*).

Samo bowiem odstępstwo od równego traktowania nie prowadzi jeszcze do uznania wprowadzających je przepisów za niekonstytucyjne. Trybunał Konstytucyjny zwracał wielokrotnie uwagę, że nierówne traktowanie podmiotów podobnych nie musi oznaczać dyskryminacji lub uprzywilejowania, a w konsekwencji niezgodności z art. 32 Konstytucji RP (*wyrok z 12 maja 1998 r., sygn. U. 17/97, OTK ZU Nr 3/1998*). Odstąpienie od zasady równości ma jednak zawsze charakter wyjątkowy i powinno być dobrze uzasadnione. Jeżeli więc kontrolowana norma traktuje odmiennie adresatów, konieczna jest jeszcze ocena kryterium, na podstawie którego dokonano owego zróżnicowania. "Równość wobec prawa to także zasadność wybrania takiego, a nie innego kryterium różnicowania podmiotów prawa" (*sygn. K. 17/95, op.cit., s. 183 i powołane orzeczenia wcześniejsze*). Wszelkie odstępstwo od nakazu równego traktowania podmiotów podobnych musi zawsze znajdować podstawę w odpowiednio przekonujących argumentach.

Argumenty te muszą:

- po pierwsze, mieć charakter relewantny, a więc pozostawać w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma oraz służyć realizacji tego celu i treści. Innymi słowy, wprowadzone zróżnicowania muszą mieć charakter racjonalnie uzasadniony. Nie wolno ich dokonywać według dowolnie ustalonego kryterium (*orzeczenie z 12 grudnia 1994 r., sygn. K. 3/94, OTK w 1994 r., cz. II, s. 141*);

- po drugie, argumenty te muszą mieć charakter proporcjonalny, a więc waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji adresatów normy, musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku nierównego potraktowania podmiotów podobnych;

- po trzecie, argumenty te muszą pozostawać w jakimś związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych (np. *orzeczenie z 23 października 1995 r., sygn. K. 4/95, OTK w 1995 r., cz. II, s. 93*).

Jedną z takich zasad konstytucyjnych jest zasada sprawiedliwości społecznej (dawniej art. 1 przepisów konstytucyjnych, obecnie art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej). Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie zwracał uwagę na związek, jaki zachodzi między zasadą równości wobec prawa a zasadą sprawiedliwości społecznej. Obie zasady w znacznym bowiem stopniu nakładają się na siebie. Zasada sprawiedliwości nakazuje w szczególności równe traktowanie podmiotów prawa charakteryzujących się daną cechą istotną. Różnicowanie podmiotów prawa jest dopuszczalne na gruncie zasady równości, jeżeli jest zgodne z zasadą sprawiedliwości społecznej (np. *orzeczenie z 3 września 1996 r., sygn. K. 10/96, OTK ZU Nr 4/1996, s. 280-281; wyrok z 6 maja 1998 r., sygn. K. 37/97, OTK ZU Nr 3/1998, s. 200*), a także innymi zasadami konstytucyjnymi. Różnicowanie sytuacji prawnej podmiotów podobnych ma więc znacznie większe szanse uznania za zgodne z konstytucją, jeżeli pozostaje w zgodzie z innymi zasadami konstytucji lub służy urzeczywistnianiu tych zasad. Zostaje ono natomiast uznane za niekonstytucyjną dyskryminację (uprzywilejowanie), jeżeli nie znajduje odpowiedniego podtrzymania w takich zasadach. Trzeba jednak pamiętać, że związek z zasadą równości zasad konstytucyjnych innych niż zasady sprawiedliwości nie zawsze musi być tak oczywisty i ścisły.

4. W rozpatrywanej sprawie mając na uwadze powyższe stanowisko Trybunał Konstytucyjny stwierdza co następuje.

Wnioskodawca nie kwestionuje postanowień art. 2 pkt 6 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, który to przepis zróżnicował okoliczności umożliwiające nabywanie akcji spółek Skarbu Państwa podmiotom różnych kategorii. Zróżnicowanie to dotyczy przede wszystkim sytuacji dwóch kategorii podmiotów. Są to z jednej strony pracownicy komercjalizowanych i prywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych oraz z drugiej strony rolnicy i rybacy dostarczający tym przedsiębiorstwom określone surowce. Zróżnicowanie sytuacji tych kategorii podmiotów jest uzasadnione tak ze względów społeczno-ekonomicznych, jak i – co przyznaje sam wnioskodawca – prawnych. Kwestionowany § 1 ust. 2 rozporządzenia nie tworzy żadnych nowych okoliczności powodujących takie zróżnicowanie, a jedynie określa sposób wykazania przez uprawnionych rolników i rybaków określonych w art. 2 pkt 6 ustawy okoliczności umożliwiających im nabycie akcji.

Określony w kwestionowanym przepisie sposób wykazywania istotnych dla nabycia akcji okoliczności różni się od sposobu, w jaki okoliczności tego rodzaju wykazywać powinni pracownicy komercjalizowanych i prywatyzowanych przedsiębiorstw. Różnice te są jednak następstwem zróżnicowania w samej ustawie sytuacji tych dwóch kategorii podmiotów. Przy czym wnioskodawca w żaden sposób nie wykazał, że przewidziany w § 1 ust. 2 rozporządzenia sposób dokumentowania posiadanych przez rolników i rybaków uprawnień do nabycia akcji jest nieuzasadniony i powoduje, że samo wykazanie okoliczności uprawniających do nabycia akcji jest w przypadku rolników i rybaków nadmiernie, w porównaniu z pracownikami, uciążliwe czy też w inny sposób istotnie utrudnia skorzystanie z przysługującego im prawa. Wręcz przeciwnie w przepisie tym nadano jednakową moc dowodową dokumentom i oświadczeniom (§ 1 ust. 2 pkt 2 i 3), co świadczy niewątpliwie o dążeniu prawodawcy do maksymalnego ułatwienia rolnikom i rybakom skorzystania z uprawnień przyznanych w ustawie o komercjalizacji i prywatyzacji (art. 37 ust. 1).

Na koniec należy dodać, że obowiązek ustanowiony w § 1 ust. 2 rozporządzenia obciąża w jednakowym stopniu wszystkich rolników i rybaków, nie wprowadzając żadnego zróżnicowania w obrębie tej kategorii adresatów tego aktu normatywnego.

Z tych wszystkich względów Trybunał Konstytucyjny orzekł jak na wstępie.